

Katarzyna Szmigiel

Przestrzenny wymiar relacji międzynarodowych samorządów województw

Artykuł przedstawia analizę zbieżności kierunków geograficznych relacji międzynarodowych samorządów województw, nawiązanych na podstawie dokumentów o współpracy, z zasięgiem terytorialnym projektów realizowanych w ramach europejskiej współpracy terytorialnej.

Artykuł ma przede wszystkim znaczenie aplikacyjne. Zbieżność tych dwóch form angażowania się samorządów województw w działania na arenie międzynarodowej może warunkować możliwość wdrażania działań prowadzonych wcześniej na podstawie dokumentów o współpracy, ze względu na dostępność źródeł finansowania polityki regionalnej samorządów województw.

W warstwie teoretycznej artykuł odnosi się do podstawowych pojęć z zakresu relacji międzynarodowych samorządów terytorialnych.

Słowa kluczowe: relacje międzynarodowe samorządów województw, urząd marszałkowski, INTERREG, EWT.

Wprowadzenie

Współpraca międzynarodowa subpaństwowych jednostek terytorialnych to zagadnienie aktualne w związku ze wzrostem znaczenia tego rodzaju struktur w polityce publicznej oraz naukach politycznych, a także w związku ze wzrostem światowych współzależności w różnych dziedzinach życia społecznego. To zagadnienie poruszane przez wielu autorów (Baldersheim, Ståhlberg 1999; Aldecoa, Keating 1999; Paasi 1999; Perkmann 1999; Scott, Storper 2003 i inni), ale wciąż brakuje zgody, co do wspólnych dla tego obszaru badawczego terminów i definicji (por. np. Szmigiel 2008).

W niniejszym artykule odnoszę się do pojęcia relacji międzynarodowych samorządów województw, uznając istnienie w tych relacjach zarówno współpracy, jak i konkurencji. Czasami posługuję się wymiennie pojęciem samorządu wojewódzkiego oraz subpaństwowej jednostki terytorialnej, uznając samorząd wojewódzki za jeden z rodzajów subpaństwowej jednostki terytorialnej. Unikam sformułowania „subnarodowy”, gdyż w kontekście międzynarodowych re-

lacji na szczeblu regionalnym to sformułowanie może być postrzegane jako niepoprawne politycznie, np. w przypadku relacji polskiego województwa z Katalonią. Opisując międzynarodowe relacje samorządów województw, mam na myśli relacje podejmowane na podstawie podpisanych dokumentów o współpracy, które traktuję jako jeden z najważniejszych wyznaczników tych relacji.

Dwa wyżej wymienione trendy – wzrost znaczenia struktur subpaństwowych na arenie międzynarodowej oraz wzrost współzależności światowych w różnych dziedzinach życia społecznego – stymulują koncept paradyplomacji jako podstawę opisu wzrostu zaangażowania struktur subpaństwowych na arenie międzynarodowej (Aldecoa, Keating 1999). Według tej koncepcji przyczyną, dla której „regiony wychodzą za granicę” (ibidem, s. 3), jest nadanie sensu kontaktom na dużą odległość przez rozwój procesów globalizacji oraz ponowne nadanie znaczenia terytorium, jako czynnikowi funkcjonalnemu oraz politycznemu. Paradyplomacja została mało precyzyjnie opisana i brakuje jej powszechnie akceptowanej definicji. Jej niewyraźnie nakreślone ograniczenia wynikają z kierunku zmian funkcji państw dla rozwoju współczesnych społeczeństw

oraz ze sprawności politycznej przywódców, którzy próbują wykorzystywać zaistnienie struktur subpaństwowych na arenie międzynarodowej (ibidem).

Ze względu na silny związek współpracy międzynarodowej subpaństwowych jednostek terytorialnych z globalizacją i integracją europejską jest ona często opisywana za pomocą analizy sieci. Dlatego znaczenie dla jej opisu ma przestrzenny zasięg zjawiska (tak w przestrzeni fizycznej, jak i społecznej czy politycznej) oraz postawa charakteryzująca poszczególne węzły tej sieci, czyli organizacje zaangażowane we współpracę. Zasięg przestrzenny, w przestrzeni fizycznej, wiąże się z rozległością sieci i często uznaje się za miernik jej znaczenia – regiony współcześnie często opisuje się poprzez skalę ich powiązań zewnętrznych (Paasi 2004). Natomiast postawa węzłów-organizacji sieci mierzona jest na różne sposoby, za pomocą złożonych analiz polityki (por. Goldsmith, Klausen 1997; Blatter 2003) lub za pomocą prostych wskaźników, np. przynależności lub nie do jakiejś organizacji. W odniesieniu do współpracy międzynarodowej bywa ona również przedstawiana na podstawie analizy rodzaju aliansów, w jakie angażują się władze jednostek subpaństwowych (Baldersheim, Ståhlberg 1999; Swianiewicz 2005), co z kolei wywodzi się z tendencji badania regionów w sposób, w jaki bada się firmy (Kukliński 2003).

Definicja postawy w analizie sieci wywodzi się z analizy dyfuzji innowacji i zbudowana jest w odniesieniu do oporu wobec adaptacji innowacji (Hägerstrand 1967). Ogólnie rzecz ujmując, w międzynarodowych relacjach jednostek subpaństwowych możemy wyróżnić trzy podstawowe podejścia do klasyfikacji postaw, oparte na:

- dychotomii aktywność – pasywność organizacji (z wyróżnieniem intensywności zjawiska);
- dychotomii „nauczyciel” – „uczeń” opartej na ocenie doświadczenia i potencjału jednostki subpaństwowej do występowania na arenie międzynarodowej ogólnie lub w odniesieniu do każdego podejmowanego działania;
- klasyfikacji celu, w jakim podejmowana jest aktywność.

W związku z przemianami instytucji regionalnych w całej Europie, regiony stały się ważnym przedmiotem zainteresowania w kontek-

ście międzynarodowej konkurencji o czynniki produkcji oraz rozwoju *milieu of innovation* (por. np. Castells 2007, s. 49). Tym samym polityka podejmowana przez instytucje regionalne na arenie międzynarodowej przestała opierać się jedynie na współpracy a jej istotnym elementem stała się konkurencja. Jednostki subpaństwowe tworzą alianse podobnie jak przedsiębiorstwa i podobnie jak przedsiębiorstwa, próbują za ich pomocą wzmacniać swoją pozycję konkurencyjną na arenie międzynarodowej.

Polityka Unii Europejskiej na rzecz wzmacniania spójności terytorialnej ugrupowania integracyjnego może być postrzegana jako narzędzie budowania potencjału instytucjonalnego na arenie międzynarodowej, w tym potencjału w zakresie relacji międzynarodowych.

Do 2007 r. głównym narzędziem Komisji Europejskiej na rzecz wzmacniania współpracy terytorialnej była Inicjatywa INTERREG. Od 2007 r. jest nim trzeci cel polityki spójności: Europejska Współpraca Terytorialna. Natomiast tradycyjnym narzędziem budowania relacji międzynarodowych regionów subpaństwowych są dokumenty o współpracy – listy intencyjne i umowy o współpracy, dwustronne lub wielostronne, oraz uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych lub quasi-międzynarodowych. Przyjmijmy założenie, że polityka UE na rzecz wspierania współpracy terytorialnej może być ważnym instrumentem finansowania działań samorządów województw w zakresie aktywności na arenie międzynarodowej, tak jak polityka spójności jest najważniejszym narzędziem finansowania rozwoju regionalnego w Polsce. Naturalną konsekwencją tego założenia powinna być zbieżność kierunków działania w zakresie współpracy terytorialnej organizacji zlokalizowanych w poszczególnych regionach i samorządów województw oraz pozostałych politycznych relacji międzynarodowych regionów administracyjnych.

Testowanie zbieżności tych działań na podstawie ich kierunków geograficznych to oczywiście test częściowy i nie może być uznane za jedyną podstawę do wnioskowania. Jest ono przede wszystkim testem przestrzennego pokrywania się działań, ale może być również elementem wnioskowania związanego z analizą procesu dyfuzji innowacji, analizą znaczenia nierówności

gospodarczych dla rozwoju relacji międzynarodowych czy też w kontekście rozważań geopolitycznych.

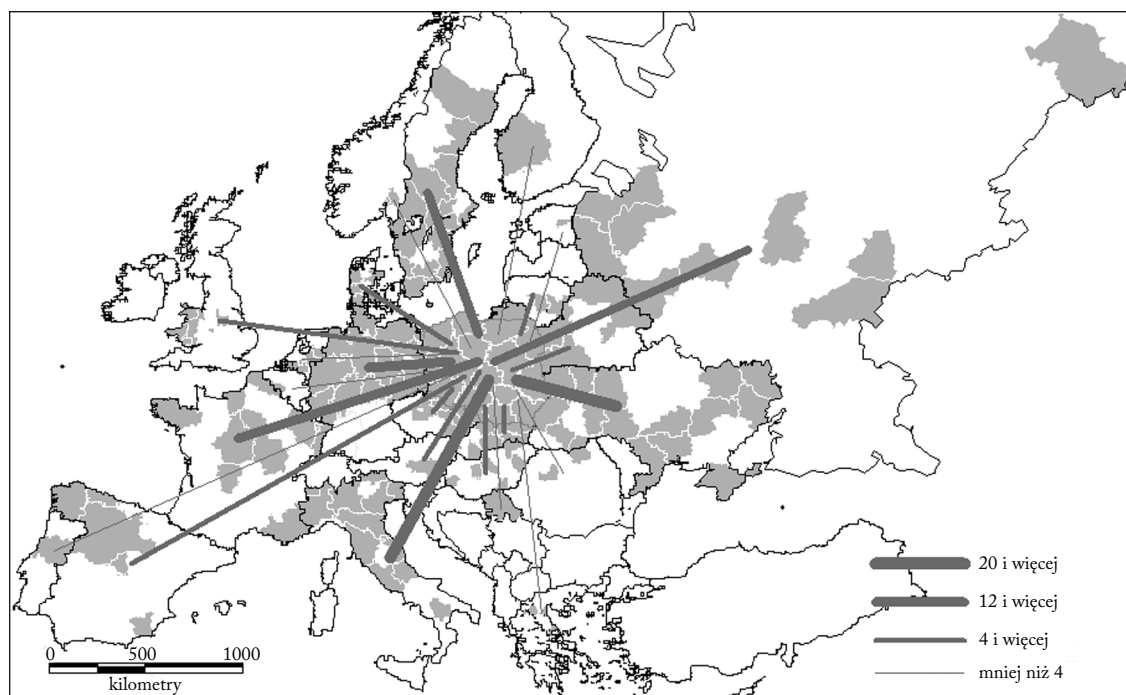
W niniejszym artykule wychodzę z założenia, że rozkład przestrzenny międzynarodowych relacji instytucjonalnych województw jest niewłaściwy dla skutecznej realizacji Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Teza ta zostanie zilustrowana za pomocą trzech przykładów. Wszystkie przykłady odnoszą się do przestrzennego zasięgu dokumentów o współpracy podpisanych przez samorządy województw z zagranicznymi jednostkami terytorialnymi, ponadto:

- pierwszy przykład odnosi się do lokalizacji organizacji biorących udział w projektach INTERREG III komponent C,
- drugi przykład odnosi do lokalizacji organizacji biorących udział w projektach INTERREG III komponent B, obszar Morza Bałtyckiego oraz

- trzeci przykład odnosi się do zasięgu obszaru Europejskiej Współpracy Terytorialnej – *East-Central Europe*.

1. Kierunki relacji międzynarodowych samorządów województw

Województwa, tak jak pozostałe szczeble samorządu terytorialnego w Polsce, na mocy 172 artykułu Konstytucji RP oraz odpowiednich ustaw mają uprawnienia do podejmowania współpracy międzynarodowej. Przepisy te są zgodne z ratyfikowanym przez Polskę prawem międzynarodowym. Ponadto, w związku z integracją europejską, podejmują one wiele działań, które odbiegają od tradycyjnego schematu podejmowania aktywności jednostek subpaństwowych na arenie międzynarodowej (por. np. Goldsmith, Klausen 1997).

Ryc. 1. Liczba podpisanych dokumentów o współpracy międzynarodowej przez województwa, wg krajów i wg regionów (na koniec 2006 roku)

* Rok 2006 jako termin zakończenia prezentowanych danych wydaje się zbyt odległy, jednakże jest to data zakończenia kontraktowania środków w zakresie INTERREG III. Zastosowanie jej pozwala więc na przedstawienie danych w porównywalnych przedziałach czasowych.

** Grubość linii odpowiada znaczeniu danego kraju w relacjach międzynarodowych samorządów województw ze względu na liczbę podpisanych dokumentów o współpracy.

Źródło: opracowanie własne.

Tradycyjny schemat nawiązywania relacji przestrzennie opierał się na współpracy przygranicznej, natomiast instytucjonalnie na podpisywaniu dwustronnych umów o współpracy (por. np. Newman, Paasi 1998). Mimo zwiększenia aktywności regionów administracyjnych na arenie międzynarodowej w Europie, tradycyjny model wciąż jest dość powszechnie wykorzystywany i często przyjmuje się go jako miernik aktywności jednostek administracyjnych na arenie międzynarodowej (por. np. *The legislative and institutional framework...* 2003).

Jeżeli przyjmiemy ten model mierzenia aktywności województw na arenie międzynarodowej, to możemy na podstawie podpisanych dokumentów o współpracy przedstawić europejski obszar współpracy województw i wyznaczyć kraje, z których regionami województwa podpisały najwięcej dokumentów o współpracy (ryc. 1).

Tak wyznaczeni najważniejsi partnerzy współpracy województw to regiony z Ukrainy (26), Włoch (20), Niemiec (17) Federacji Rosyjskiej (16), Francji (15) i Szwecji (12), czyli przede wszystkim państw sąsiedzkich i państw dużych. Stosunkowo dużo dokumentów podpisano również z regionami Czech i Słowacji (odpowiednio 9 i 8) (ryc. 1). O takim rozłożeniu przestrzennym partnerów zdecydowały zarówno czynniki bezpośrednio związane z wymogami współpracy, jak i czynniki administracyjno-polityczne (por. Szmigiel 2005).

2. Podstawowe założenia INTERREG III

Najważniejszym zadaniem inicjatywy INTERREG, od początku jej istnienia, było przeciwdziałanie negatywnym skutkom położenia przygranicznego. W toku rozwoju Inicjatywy można zaobserwować ewolucję celów współpracy terytorialnej w kierunku rozwoju ekonomicznego, poprawy konkurencyjności oraz dyfuzji informacji w Europie.

Inicjatywy INTERREG nie kierowano jedynie do władz regionalnych, choć programy miały charakter regionalny. Beneficjentami Inicjatywy INTERREG mogły być jednostki wszystkich poziomów samorządu terytorialnego, agencje rozwoju regionalnego i przedsiębiorczości, sto-

warzyszenia i organizacje pozarządowe oraz instytucje naukowo-badawcze. Władze regionalne brały udział w procesie oceny projektów.

W latach 2004–2006 w Polsce wdrażano Inicjatywę INTERREG III. Tak jak w całej Europie, realizowano ją na trzech ścieżkach: ścieżka A – współpraca przygraniczna, ścieżka B – współpraca ponadnarodowa oraz ścieżka C – współpraca międzyregionalna. INTERREG IIIA wydatkowany był w Polsce w ramach siedmiu programów współpracy przygranicznej. W ramach INTERREG IIIB cała Unia Europejska została podzielona na tzw. duże regiony paneuropejskie. Polska uczestniczyła w dwóch programach realizowanych w ramach tych regionów – programie Regionu Morza Bałtyckiego (BSR) oraz Obszaru Krajów Europy Środkowej, Adriatyckiej, Naddunajskiej i Południowo-Wschodniej. W ramach INTERREG III komponent C dokonano natomiast podziału Europy na strefy, w których podejmowanie współpracy jest szczególnie korzystne. Partnerzy spoza wyznaczonych stref również mogli brać udział we wspólnych inicjatywach, ale nie wolno im było zarządzać projektami finansowanymi z puli pieniędzy przeznaczonej na daną strefę współpracy. Województwa należały do dwóch stref – północnej i wschodniej. Województwa zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie i podlaskie należały do strefy północnej, natomiast pozostałe do wschodniej.

3. Przestrzenny zasięg projektów realizowanych w ramach INTERREG IIIC z udziałem polskich partnerów

Relacje międzynarodowe samorządów województw mogą być utrzymywane na całym świecie, ale spotyka się je głównie w Europie (por. Szmigiel 2004). Relacje rozciągają się na cały kontynent europejski z różną intensywnością (ryc. 1), natomiast działania prowadzone w ramach komponentów INTERREG III A i B podlegały określonym ograniczeniom terytorialnym. Najmniejszym ograniczeniom terytorialnym podlegały działania w ramach komponentu C. Dlatego do pierwszego porównania

zostaną zastosowane projekty INTERREG IIIC realizowane z udziałem polskich partnerów.

W ramach INTERREG IIIC projekty mogą być zorganizowane według trzech schematów działania. Są one interesujące, gdyż w pewnym sensie klasyfikują rodzaje zachowań organizacji na arenie międzynarodowej:

- regionalne ramy działania (*regional framework operation – RFO*) – to rodzaj „miniprogramu”, zarządzanego przez lidera projektu, który włącza w swoje działania partnerów zlokalizowanych w regionach biorących udział w projekcie. Projekt musiał dotyczyć partnerów z co najmniej trzech państw europejskich. Maksymalna dotacja na projekt tego typu wynosiła 5 mln euro;
- projekt indywidualny (*individual project*) – współpraca co najmniej trzech partnerów z trzech różnych państw europejskich. Maksymalna dotacja – 1 mln euro;
- sieć (*network*) – najmniej zintensyfikowana współpraca. Projekty zakładające wymianę doświadczeń i informacji wśród dużej liczby partnerów. Projekt musiał dotyczyć partnerów z co najmniej pięciu różnych państw europejskich. Maksymalna dotacja wynosiła 1 mln euro (*INTERREG IIIC operations...*).

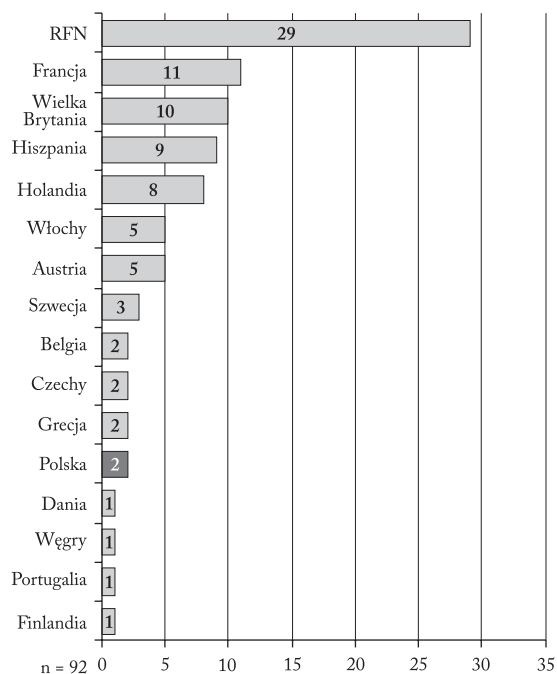
Najwięcej w całej UE zaakceptowano projektów indywidualnych (52%), następnie projektów typu sieci (33%) a najmniej projektów typu RFO (15%). Do listopada 2006 roku (czyli prawie do końca okresu kontraktowania środków finansowych z INTERREG III) w projektach komponentu C wzięło udział 128 polskich beneficjentów, dofinansowanych łącznie w wysokości 13 mln euro (*Inicjatywa Wspólnotowa...* oraz www.interreg3c.net, listopad 2006). Zaakceptowano 92 wnioski na projekty z udziałem polskich organizacji. 50% projektów to projekty indywidualne, 40% projektów to projekty typu sieci i 10% projektów to projekty typu RFO.

Większy niż średnio w Europie udział projektów typu sieć, realizowanych z polskimi partnerami, może wskazywać z jednej strony na w pewnym stopniu wymuszony udział polskich partnerów, a niższy niż średni poziom liczby projektów typu RFO na niższy poziom zaawansowania współpracy polskich partnerów. Wymuszony udział może wynikać stąd, że w projektach typu

sieć partner główny zobowiązany jest do współpracy z partnerami z co najmniej czterech innych państw, co zmusza go do szerszego poszukiwania partnerów, poza swoimi tradycyjnymi obszarami współpracy. Mniejsza liczba projektów typu RFO świadczyć może o niższym poziomie zaawansowania współpracy z polskimi beneficjentami, gdyż ten rodzaj projektu sprawia najwięcej trudności, wymaga wyższego poziomu zorganizowania instytucjonalnego oraz wymusza mobilizację partnerów w regionie.

4. Liderzy projektów

Każdy projekt Inicjatywy INTERREG miał wyznaczonego lidera – instytucję, która odpowiada za wydatkowanie środków zgodnie z ich przeznaczeniem, był to najczęściej również pomysłodawca projektu, organizacja mobilizująca do współpracy, czasami po prostu organizacja z większym doświadczeniem we wdrażaniu środków.

Ryc. 2. Liczba liderów projektów realizowanych w ramach INTERREG IIIC, według kraju lokalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net.

Można by przypuszczać, że jeżeli z puli projektów realizowanych w całej Unii Europejskiej wyróżnimy tylko projekty realizowane z polskimi organizacjami, organizacje polskie będą stanowiły znaczący udział w liczbie liderów projektów. Tymczasem polskie organizacje są liderami w dwóch projektach z 92 realizowanych z polskimi partnerami.

Najczęściej liderami projektów, w których uczestniczyły polskie organizacje, były organizacje z regionów niemieckich, francuskich, brytyjskich, hiszpańskich i holenderskich (ryc. 2). Porównując rozkład przestrzenny liderów tych projektów z rozkładem przestrzennym najważniejszych partnerów relacji międzynarodowych samorządów województw, można wyszczególnić kilka dysproporcji:

- samorzady województw najwięcej umów wśród umów z regionami uprawnionymi do korzystania z INTERREG III podpisały z regionami z Włoch, natomiast organizacje

włoskie nie są aktywne jako liderzy projektów realizowanych z partnerami polskimi;

- organizacje z Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i Holandii są stosunkowo aktywne jako liderzy projektów realizowanych we współpracy z polskimi partnerami, natomiast samorzady województw podpisały stosunkowo mało dokumentów o współpracy z subpaństwowymi jednostkami terytorialnymi w tych państwach;
- relacje międzynarodowe samorządów województw mierzone liczbą podpisanych dokumentów o współpracy z regionami Słowacji, Czech i Danii wykazują większą aktywność niż organizacje z tych państw jako liderzy projektów realizowanych z partnerami polskimi w ramach INTERREG IIIC. W przypadku regionów słowackich i czeskich może to wynikać z realizacji projektów w ramach współpracy przygranicznej.

Tab. 1. Porównanie listy lokalizacji organizacji biorących udział w projekcie INTERREG IIIC, którego liderem jest organizacja z województwa małopolskiego z listą dokumentów partnerskich podpisanych przez samorząd województwa małopolskiego

Organizacja biorąca udział w projekcie	Lokalizacja organizacji	Dokumenty o współpracy
Kaiserslautern University of Technology, Kaiserslautern	Nadrenia-Palatynat	Madryt
Local Development Agency, Eibar	Kraj Basków	Fionia
Asturian Federation of County Councils and Municipalities, Oviedo	Asturia	Kopenhaga (hrabstwo)
Zala County Non-Profit Development Company, Nagypáli	Zala	Kluż
Finlombarda L.t.d., Milano	Lombardia	Kraj Preszowski
Development Italy Marche Region, Ancona	Marche	Turyngia
Langhe Monferrato Roero Consortium, Mango	Piemonte	Kraj Żyliński
Vilnius City Municipal Government, Vilnius	Vilnius	Lwowski Obwód
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie	Małopolskie	Prowincja Jiang Su
Urząd Marszałkowski, Kraków	Małopolskie	Rhone-Alpes
West Sweden, Göteborg	Västsverige	Toskania
		Centrum, Portugalia
		Stan Andhra Pradesh, Indie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net, a także na podstawie badań własnych oraz listy dokumentów uzyskanej z MSZ w styczniu 2007 r.

Dwa projekty zarządzane przez polskie organizacje, to projekty realizowane w województwie małopolskim i w województwie śląskim. Liderami obydwu projektów zostały szkoły wyższe – Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamiciego w Katowicach. W projekcie małopolskim udział brał również urząd marszałkowski, w projekcie śląskim nie. Obydwa to projekty indywidualne, w projekcie małopolskim udział wzięło 11 partnerów, a w śląskim 10. Projekt małopolski dotyczył stymulowania rozwoju regionalnego za pomocą zwiększenia efektywności wykorzystania funduszy strukturalnych. Żaden z partnerów biorących udział w projekcie nie był zlokalizowany w regionie,

z którym samorząd województwa małopolskiego podpisał dokumenty o współpracy (tab. 1).

Podobnie dzieje się w przypadku projektu realizowanego przez instytucję z województwa śląskiego (tab. 2). Jest to znaczące, gdyż są to projekty, których polskie organizacje są inicjatorami i pomysłodawcami. Organizacje te musiały więc znaleźć i zmobilizować zagranicznych partnerów do tego projektu, a nie „skorzystały” z partnerów samorządu województwa.

Kierunek współpracy mierzony na poziomie państwa często pokrywa się kierunkami relacji międzynarodowych samorządów województw – województwa mają podpisane dokumenty z regionami niemieckimi i francuskimi itd., a regiony z tych państw biorą częściej udział w projektach realizowanych poprzez INTERREG IIIC. Nie

Tab. 2. Porównanie listy lokalizacji organizacji biorących udział w projekcie INTERREG IIIC, którego liderem jest organizacja z województwa śląskiego z listą dokumentów partnerskich podpisanych przez samorząd województwa śląskiego

Organizacja biorąca udział w projekcie	Lokalizacja organizacji	Dokumenty o współpracy
Bautzen Innovation Center, Bautzen	Saksonia	Borsod-Abauj-Zemplen
Incubator of New Enterprises of Chania (INEC), Souda, Chania-Crete	Kreta	Departament Bas-Rhin
Terrassa City Council, Terrassa	Katalonia	Kraj Morawsko-Śląski
University of Girona, Technological Trampoline, OITT, Girona	Katalonia	Nadrenia Północna-Westfalia
Klaipeda Regional Development Agency, Klaipeda	Klaipėdos	Styria
Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamiciego w Katowicach	Śląskie	Kraj Żyliński
Institute Pedro Nunes – Ass. for Innov. and Development in Science and Tecn., Coimbra	Centro	Obwód Czerniowiecki
University of Oulu, Oulun yliopisto	Pohjois-suomi	Obwód Doniecki
Södertörns högskola University College, Huddinge	Stockholm	Obwód Lwowski
Coventry University Enterprises Ltd., Coventry	West Midlands	Asturia
		Lombardia
		Nord-Pas de Calais
		Zachodnia Gotalandia
		Sucewa
		Walia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net, a także na podstawie badań własnych oraz listy dokumentów uzyskanej z MSZ w styczniu 2007 r.

są to jednak regiony partnerskie województw, w których realizowane są projekty.

W projektach INTERREG na specjalnych warunkach mogą brać udział również regiony z państw europejskich nienależących do Unii Europejskiej. W projektach, których liderami są polskie organizacje, nie bierze udziału żadna organizacja z regionu spoza UE. Może to wskazywać na słabą pozycję polskich organizacji w przyciąganiu partnerów spoza UE, a tym samym na pewne niepowodzenie w realizacji deklarowanych celów polityki samorządów województw co do stymulowania wschodniego kierunku współpracy.

5. Pozostali uczestnicy projektów

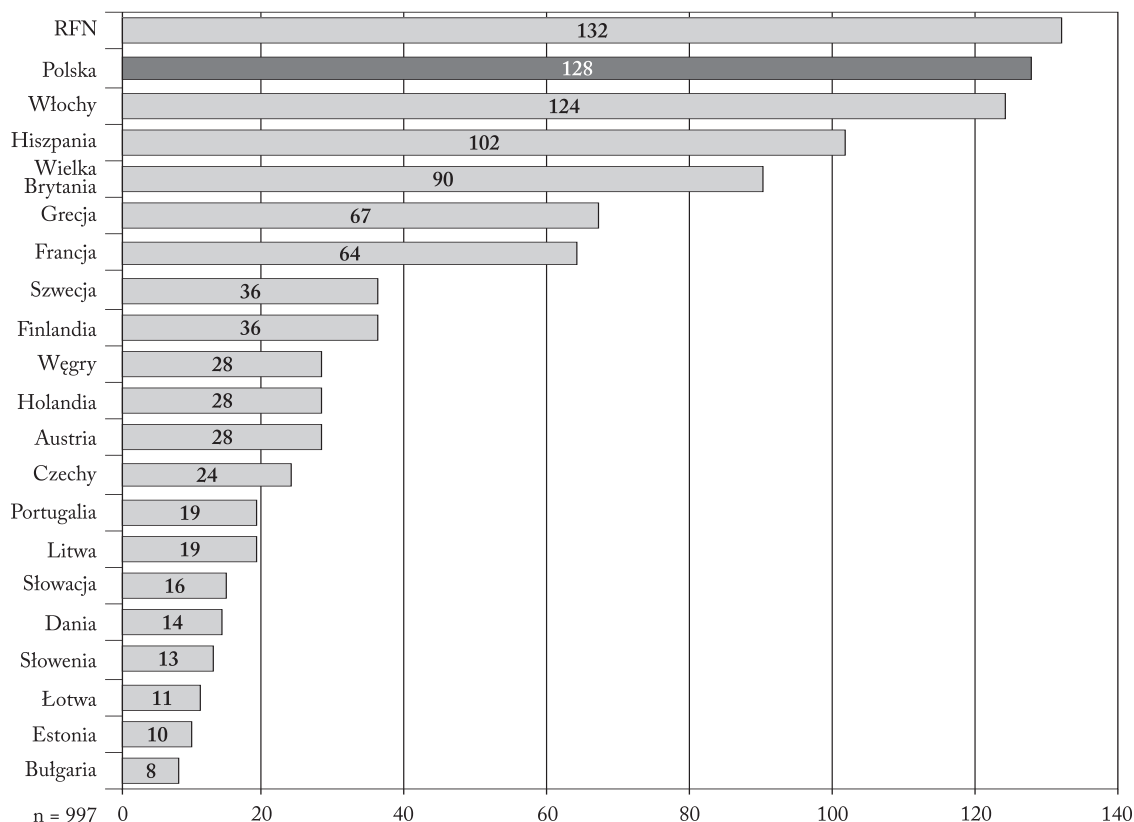
W analizowanych 92 projektach INTERREG IIIC realizowanych z polskimi partnerami

brało udział 1137 organizacji (w tym analizowana wcześniej kategoria liderów projektów).

W tej kategorii organizacji polskich jest zdecydowanie więcej niż w kategorii liderów. Można zakładać więc, że polskie organizacje zainteresowane są tego rodzaju aktywnością międzynarodową, jednakże nie są jeszcze przygotowane do pełnienia roli lidera.

Ponadto, mimo że analizowane są tylko projekty realizowane z partnerami polskimi w całej puli projektów realizowanych w UE z INTERREG IIIC, polskie organizacje nie są najczęściej występującymi organizacjami w projektach. Częściej od polskich pojawiają się organizacje niemieckie. Dowodzi to pewnego zdominowania opisywanych relacji przez organizacje niemieckie w zakresie realizacji Inicjatywy INTERREG IIIC (ryc. 3).

Podobnie jak w poprzedniej kategorii, znaczenie ilościowe mają organizacje z tych państw,

Ryc. 3. Liczba uczestników projektów realizowanych w ramach INTERREG IIIC, wg najważniejszych krajów lokalizacji

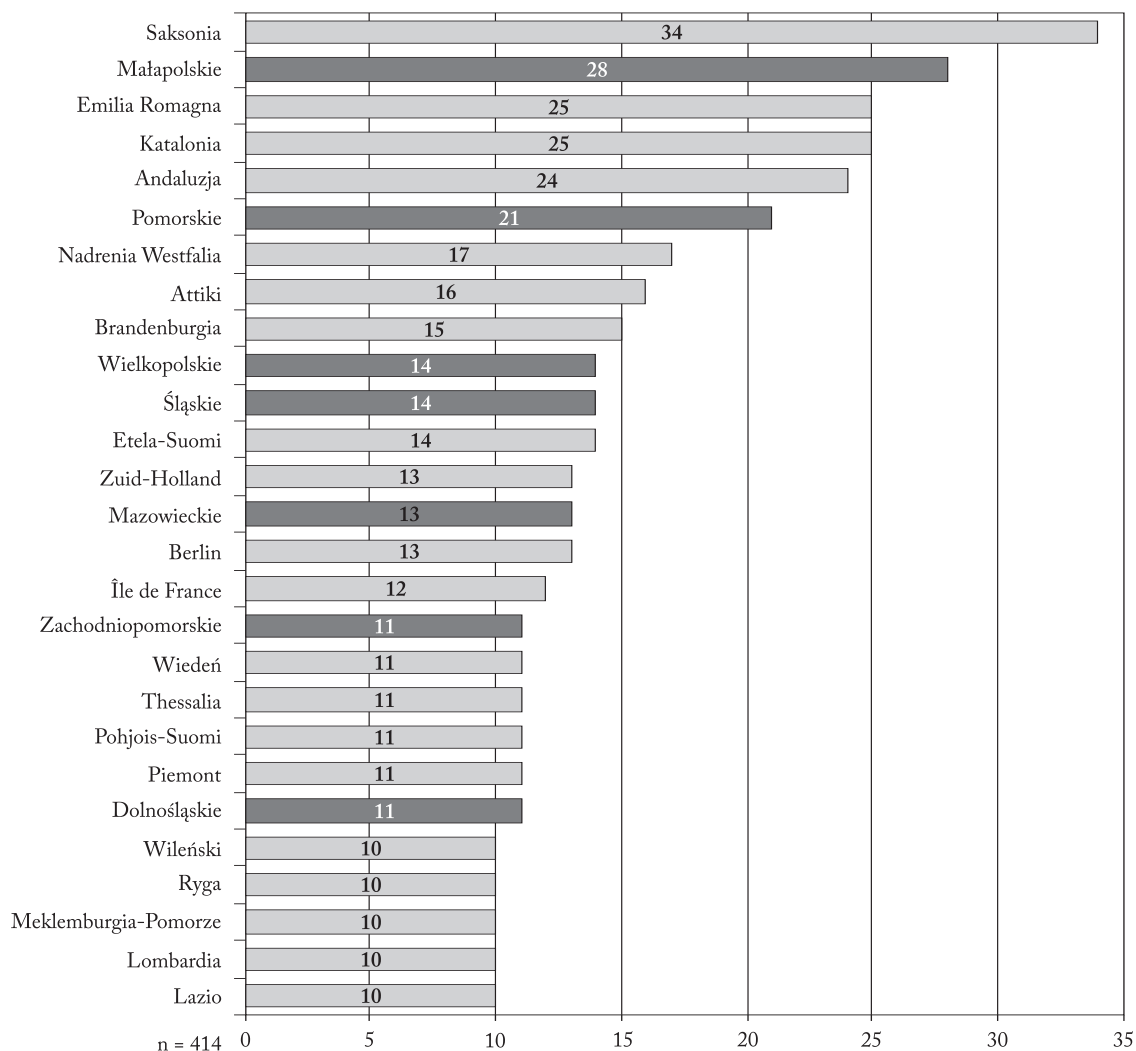
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net.

z których regionami samorządy województw nie zawarły znaczącej liczby dokumentów o współpracy – Hiszpania, Wielka Brytania, Grecja, Finlandia. Pojawia się jednak duża liczba organizacji włoskich, co może w pewnym stopniu wyjaśniać znaczenie partnerów włoskich w relacjach międzynarodowych samorządów województw (ryc. 3).

Duże znaczenie ilościowe organizacji niemieckich, przy dużej liczbie organizacji biorących udział w projektach z regionów państw, z którymi województwa nie podpisały doku-

mentów o współpracy, może wskazywać na to, że regiony niemieckie są pośrednikami w relacjach województw z regionami innych państw europejskich.

Wśród regionów partnerskich województw nie występują wszystkie landy, z których pochodzą organizacje niemieckie współpracujące z polskimi organizacjami w ramach INTERREG IIIC. Można więc powiedzieć, pamiętając o wniosku, że organizacje niemieckie są swojego rodzaju pośrednikami organizacji polskich w relacjach międzynarodowych, iż samorządy województw

Ryc. 4. Liczba uczestników projektów realizowanych w ramach INTERREG IIIC, wg najważniejszych regionów lokalizacji

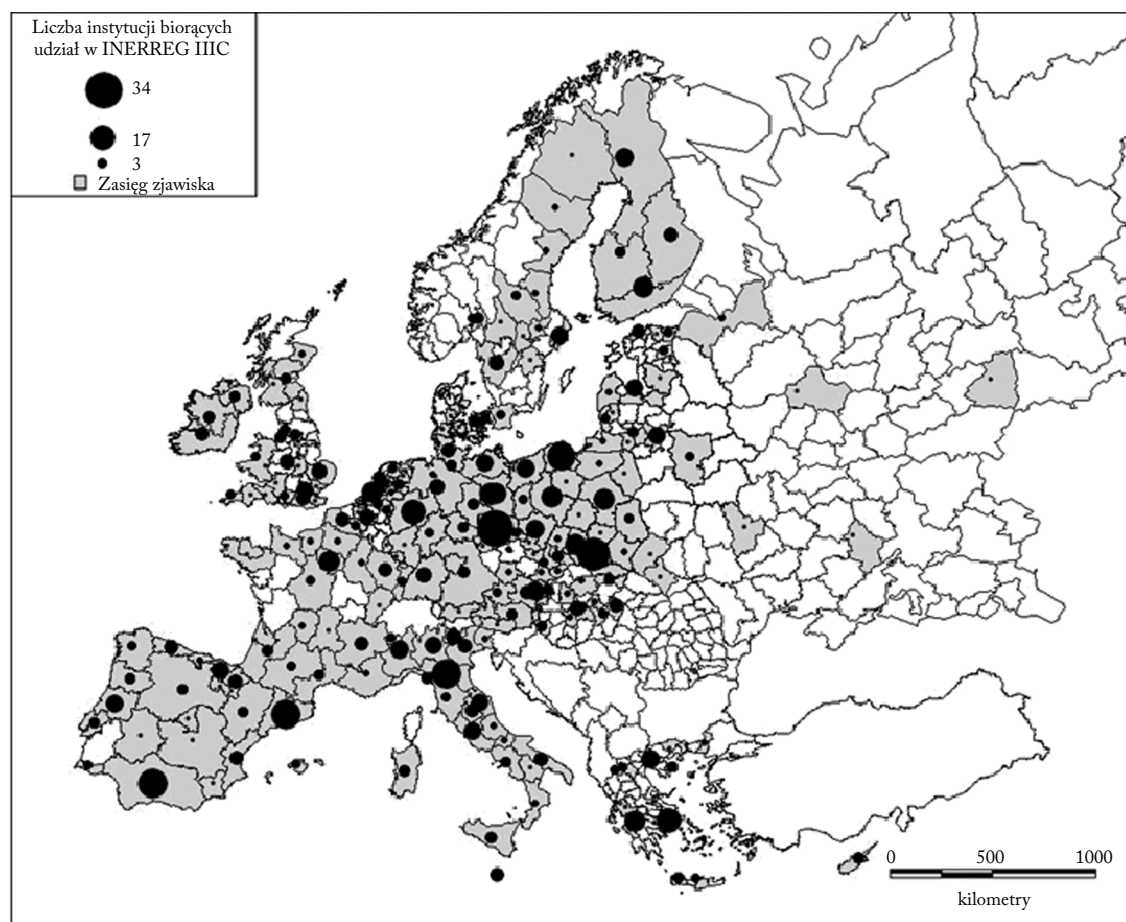
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net.

biorą ograniczony udział w tych relacjach lub że udział ten odbywa się na podstawie innego instrumentu niż dokument o współpracy (ryc. 4). Z drugim na liście landów niemieckich, z których pochodzi najwięcej partnerów polskich organizacji współpracujących w ramach INTERREG IIC, umowy nie podpisał żaden samorząd wojewódzki. W puli organizacji przeważają ilościowo organizacje z Saksonii (tab. 3).

Z partnerami w Saksonii współpracują organizacje z 11 województw. Niektóre z samorządów województw nie współpracują (na podstawie umowy formalnej) nie tylko z Saksonią, ale z partnerem niemieckim w ogóle (lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie).

W projektach realizowanych z partnerami polskimi biorą udział dwadzieścia dwie organizacje z regionów spoza UE. Zlokalizowane są one w regionach Albanii (1), Białorusi (3), Bośni i Hercegowiny (2), Chorwacji (3), Federacji Rosyjskiej (6), Gruzji (1), Jugosławii (2) i Ukrainy (4). Samorzady województw współpracują ze wszystkimi regionami rosyjskimi, z których pochodzą współpracujące organizacje, z trzema regionami ukraiński (z czterech). Nie współpracują z pozostałymi regionami (ryc. 5).

Kierunki zbieżne zarówno w relacjach międzynarodowych województw, jak i w realizacji Inicjatywy INTERREG IIC dotyczą regionów: niemieckich, włoskich, duńskich i częściowo

Ryc. 5. Rozkład przestrzenny liczby organizacji biorących udział w projektach INTERREG IIC oraz rzeczywisty zasięg programu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net.

Tab. 3. Porównanie listy liczby partnerów niemieckich biorących udział w projektach realizowanych z polskimi organizacjami, wg lokalizacji z listą liczby dokumentów o współpracy podpisanych przez samorządy województw z partnerami niemieckimi

Nazwa landu	INTERREG liczba partnerów	RMSW * liczba dokumentów
Saksonia	34	1
Nadrenia Westfalia	17	0
Brandenburgia	15	4
Berlin	13	0
Meklemburgia- Pomorze Przednie	10	2
Dolna Saksonia	8	2
Badenia Wirtembergia	8	0
Szlezwik Holsztyń	6	2
Saksonia Anhalt	5	1
Bawaria	5	1
Hamburg	4	0
Hesja	3	1
Brema	2	0
Kraj Saary	1	0
Nadrenia Palatynat	1	1
Turyngia		1
Razem	132	17

* Relacje międzynarodowe samorządów województw.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net, a także na podstawie badań własnych oraz listy dokumentów uzyskanej z MSZ w styczniu 2007 r.

francuskich oraz szwedzkich. Rozbieżne dotyczą Europy Wschodniej oraz regionów hiszpańskich, brytyjskich, irlandzkich, fińskich, austriackich i państw Beneluksu (ryc. 5).

W analizowanej grupie projektów wyznaczonych na podstawie udziału w projekcie przynajmniej jednej polskiej organizacji, udział organizacji polskich w ogólnej ich liczbie jest znaczny, oznacza to, że polskie organizacje współpracują ze sobą w projektach INTERREG IIIC. Dla przykładu, w projektach realizowanych przez organizacje z Dolnego Śląska biorą udział organizacje z województw lubelskiego, lubuskiego, pomorskiego, śląskiego, wielkopolskiego i za-

chodniopomorskiego. Tego rodzaju organizacje pojawiają się jako partner w projektach sto pięćdziesiąt pięć razy. Większość z nich bierze udział tylko w jednym projekcie.

6. Kierunki relacji międzynarodowych samorządów województw a założenia przestrzenne Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Omawiana Inicjatywa INTERREG w okresie budżetowym Unii Europejskiej 2000–2006 została zakończona. Cele Inicjatywy są obecnie realizowane przez trzeci cel polityki spójności – Europejska Współpraca Terytorialna. Tak więc relacje wypracowane dotychczas przez polskie organizacje są wciąż wspierane przez Komisję Europejską, przy czym na nieco zmienionych zasadach. Ta zmiana dotyczy również korekty terytorialnego zakresu współpracy. Zachowane zostały trzy ścieżki wspierania relacji międzynarodowych na szczeblu regionalnym oraz kwalifikacja terytoriów do programów na poziomie NUTS III. Zmiana zasięgu terytorialnego odnosi się do współpracy przygranicznej oraz do współpracy ponadnarodowej. W prezentowanej analizie zmiany zasięgu stref współpracy przygranicznej zostaną pominięte, za przykład posłuży jedynie zasięg stref współpracy ponadnarodowej, w których uczestniczy Polska.

7. Współpraca ponadnarodowa (*transnational cooperation*) „obszar Morza Bałtyckiego”

Celem współpracy ponadnarodowej jest finansowanie sieci i działań sprzyjających zintegrowanemu rozwojowi terytorialnemu (*Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady...*). Dla realizacji celu współpracy ponadnarodowej przyjęta wykaz kwalifikowanych obszarów transnarodowych z podziałem na programy (komisja europejska 2006...). Polskie regiony (NUTS 3) zaliczone zostały do dwóch obszarów współpracy transnarodowej – obszaru Morza Bałtyckiego (ryc. 6) oraz obszaru Europy Wschodnio-Środkowej (ryc. 7). W przypadku projektów ponadnarodowych we współpracy na specjalnych warunkach udział brać mogą także

podmioty zlokalizowane w określonych regionach nienależących do Unii Europejskiej.

Z obszaru Morza Bałtyckiego wyłączono obwód Miński i Obwód Nowogrodzki, w porównaniu z obszarami kwalifikowanymi do współpracy w ramach INTEREREG IIIB BSR. Oznacza to zmniejszenie obszaru współpracy z organizacjami zlokalizowanymi poza Unią Europejską. Do tego programu zakwalifikowane są wszystkie województwa, tak samo, jak było przy INTERREG IIIB.

W trakcie wdrażania INTERREG IIIB BSR, w projektach udział wzięły dwieście osiemdziesiąt trzy polskie organizacje (w dziewięćdziesięciu jeden projektach) (na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.bsr-interreg.net, listopad 2006). 73% tych organizacji zlokalizowanych było w województwach, które można określić jako województwa północne (zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-

-pomorskie, warmińsko-mazurskie i podlaskie). Wśród pozostałych lokalizacji wyróżnia się jeszcze województwo mazowieckie (14% wszystkich organizacji) (ryc. 8). Przy czym dwadzieścia z czterdziestu organizacji z województwa mazowieckiego, biorących udział w projektach były to organizacje poziomu centralnego (ministerstwa, Polska Organizacja Turystyczna itp.) a nie organizacje regionalne.

Organizacje z województw południowych, poza kilkoma wyjątkami, nie włączyły się w realizację INTERREG IIIB BSR (ryc. 8). Wnioski wynikające z tej analizy można rozpatrywać z dwóch punktów widzenia. Z jednej strony w województwach południowych program ten nie został efektywnie wykorzystany – mogło to wynikać z różnych przyczyn, np. z niedostatecznego rozpropagowania informacji o programie czy z małego zaangażowania instytucji władz regionalnych w inicjowanie działań związanych z programem. Z drugiej strony należałoby się zastanowić, czy zainteresowanie organizacji w województwach południowych Polski programem związanym z Morzem Bałtyckim nie wymaga podjęcia jakichś szczególnych środków, czy zasięg przestrzenny programu nie jest zbyt duży. Jego wielkość jest w pewnym sensie uzasadniona przyrodniczo (zasięg dorzecza Wisły i Odry), niemniej, nawet z historycznego punktu widzenia (dostęp do Bałtyku był w różnych okresach historii Polski utrudniony) poczucie przynależności do obszaru Morza Bałtyckiego w województwach południowych może nie być wystarczające dla stymulowania podejmowania inicjatyw z nim związanych.

Nie oznacza to, że województwa te powinny być z tego obszaru wyłączone, świadomość opisanego zjawiska może być jednak istotnym elementem poprawy współpracy ponadnarodowej w tym obszarze. Obecnie uczestnictwo organizacji z całego obszaru współpracy ponadnarodowej Morza Bałtyckiego jest pozorne, funkcjonalny zasięg programu nie pokrywa się w Polsce z zasięgiem wyznaczonym przez Komisję Europejską. Być może działanie to jest narzędziem tworzenia strefy wpływów zgodnej z celami polityki Komisji, jeśli tak, to na podstawie analizy struktury przestrzennej lokalizacji partnerów projektów INTERREG IIIB BSR, stworzenie takiej strefy wymaga podjęcia do-

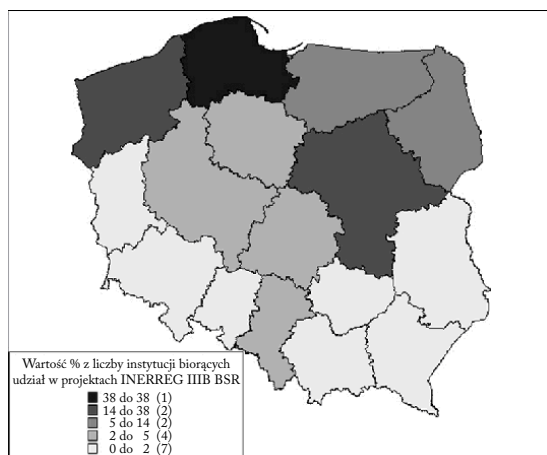
Ryc. 6. Regiony zakwalifikowane do współpracy w ramach obszaru Morza Bałtyckiego w latach 2007–2013

Źródło: www.europa.eu.int, styczeń 2007 r.

Ryc. 7. Regiony zakwalifikowane do współpracy w ramach obszaru Europy Środkowo-Wschodniej

Źródło: www.interreg.gov.pl, styczeń 2006 r.

Ryc. 8. Rozkład przestrzenny liczby organizacji biorących udział w INTERREG III B BSR

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.bsrinterreg.net.

datkowych działań aktywizujących organizacje w województwach południowych.

Porównując pozycje na dwóch listach rankingowych, można wyciągnąć wnioski co do potencjału relacji międzynarodowych samorządów województw w realizacji współpracy ponadnarodowej w obszarze Morza Bałtyckiego. Jedna lista powstała na podstawie zestawienia liczby organizacji z danego województwa, które uczestniczyły w INTERREG III B BSR, natomiast druga na podstawie liczby dokumentów o współpracy podpisanych przez samorzady województw z regionami zakwalifikowanymi do współpracy w ramach obszaru Morza Bałtyckiego (tab. 4).

Wśród pięciu województw północnych zasadniczą dysproporcją charakteryzuje się jedynie pozycja województwa kujawsko-pomorskiego. Na podstawie aktywności władzy wojewódzkiej (liczby podpisanych dokumentów) można by oczekiwać, że więcej organizacji z tego wo-

Tab. 4. Porównanie liczby organizacji biorących udział w projektach INTERREG IIIB BSR z liczbą dokumentów o współpracy podpisanych przez samorządy województw z regionami zakwalifikowanymi do obszaru współpracy INTERREG IIIB BSR

Nazwa województwa	Liczba organizacji	Liczba dokumentów	Pozycja w rankingu INTERREG*	Pozycja W Rankingu RMSW**
Dolnośląskie	1	4	12	4
Kujawsko-Pomorskie	6	4	9	4
Lubelskie	3	2	10	10
Lubuskie	1	3	12	7
Łódzkie	9	2	7	10
Małopolskie	3	2	10	10
Mazowieckie	40	2	3	10
Opolskie	1	0	12	15
Podkarpackie	0	0	15	15
Podlaskie	15	3	5	7
Pomorskie	108	9	1	1
Śląskie	8	1	8	14
Świętokrzyskie	0	3	15	7
Warmińsko-Mazurskie	24	6	4	2
Wielkopolskie	10	4	6	4
Zachodniopomorskie	54	5	2	3

* ranking powstał na podstawie zestawienia województw ze względu na liczbę projektów INTERREG III BSR realizowanych przez organizacje zlokalizowane w województwie

** ranking powstał na podstawie zestawienia województw ze względu na liczbę dokumentów o współpracy podpisanych przez samorządy województw w obszarze państw Morza Bałtyckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.bsrinterreg.net, a także na podstawie badań własnych oraz listy dokumentów uzyskanej z MSZ w styczniu 2007 r.

jewództwa będzie brało udział w programach INTERREG IIIB BSR.

Z listy województw wyróżnia się jeszcze województwo dolnośląskie i mazowieckie. W województwie dolnośląskim, podobnie jak w województwie kujawsko-pomorskim – aktywność samorządu jest większa niż aktywność organizacji zlokalizowanych województwie. W tym przypadku jednak wynika to z jednej strony z położenia województwa (oddalenie od wybrzeża skutkuje małą aktywnością zlokalizowanych w regionie organizacji), z drugiej natomiast z tego, że umowy podpisane przez samorząd z regionami zakwalifikowanymi do obszaru Morza Bałtyckiego nie musiały być w ogóle związane z działaniami w ramach Morza Bałtyckiego. Dolnośląskie ma między innymi podpisaną umowę z Dolną Saksonią (to

obszar NUTS 2, do obszaru Morza Bałtyckiego zakwalifikowana jest tylko część tego landu, obszar NUTS 3 Lüneburg) oraz z obwodem Leningradzkim, który zakwalifikowano do obszaru na specjalnych warunkach, gdyż nie należy do regionów Unii Europejskiej i współpraca z organizacjami z tego obszaru w ramach INTERREG była utrudniona.

W przypadku województwa mazowieckiego sytuacja jest odwrotna, władze województwa nie rozwijają północnego wymiaru współpracy, natomiast wiele organizacji z województwa współpracuje w ramach obszaru Morza Bałtyckiego. Nawet jeśli zmniejszyć liczbę tych organizacji o współpracujące organizacje centralne, czyli o około dwadzieścia organizacji, to pozostała liczba wciąż stawia województwo mazowieckie wśród ważnych miejsc lokalizacji partnerów pro-

jektów realizowanych w ramach obszaru Morza Bałtyckiego.

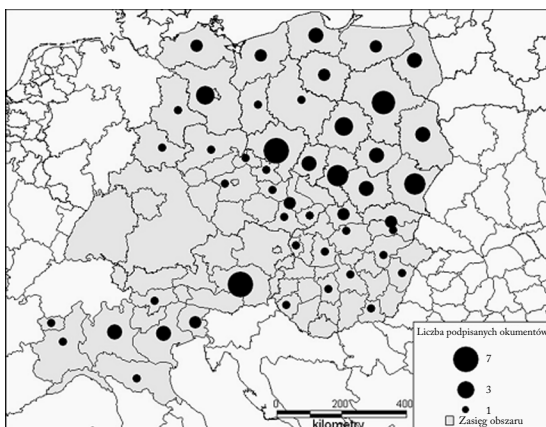
8. Współpraca ponadnarodowa (*transnational cooperation*) – „obszar Europy Środkowo-Wschodniej (*East-Central Europe*)”

Ten nowy obszar współpracy ponadnarodowej został zaproponowany przez Komisję Europejską, w zamian za istniejący wcześniej obszar INTERREG IIIB CADSES. Biorąc pod uwagę uwarunkowania geopolityczne (transformacja pokomunistyczna) i istniejące organizacje międzynarodowe (Grupa Wyszehradzka), obszar współpracy ponadnarodowej obejmujący regiony Polski, Czech, Węgier i Słowacji jest obszarem wzmożonej współpracy na szczeblu międzynarodowym państw lub przynajmniej deklaracji potrzeby takiej współpracy. W kontekście rozważań nad integracją europejską czy racjonalnością kształtów obszarów wzmożonej współpracy wydzielonych przez Komisję Europejską, istotnym punktem odniesienia są dyskusje ideologiczne dotyczące istnienia Europy Środkowej. Są to rozważania historyczne, kulturowe i polityczne, z których trudno wyznaczyć przewa-

żający pogląd (Janion 2007). Mogą odnosić się z jednej strony do koncepcji wschodniej części Europy Środkowej, która pojawiła się wśród praktyków za sprawą Komisji Europejskiej, a z drugiej strony do warunków panujących w Europie Środkowo-Wschodniej na płaszczyźnie relacji międzynarodowych administracji regionalnej. Koncepcja Komisji włącza do obszaru Europy Środkowej regiony Niemiec, Austrii oraz północnych Włoch. Nie jest to idea nowa w odniesieniu do pojęcia Europy Środkowej (może z wyjątkiem północnych regionów włoskich), chociaż tak szerokiego ujęcia Europy Środkowej, szczególnie w kierunku zachodnim, nie uwzględnia się obecnie powszechnie (Janion 2007). W wymiarze praktycznym włączenie do obszaru zamożnych regionów austriackich, niemieckich i włoskich daje szansę na przepływ nowoczesnej wiedzy. Taki układ obszaru pozwala z jednej strony na rozpowszechnienie najnowocześniejszych rozwiązań, a z drugiej strony daje możliwość wykorzystania klasycznych korzyści ze współpracy międzynarodowej wynikających z różnic w cenach i jakości czynników produkcji. Z geopolitycznego punktu widzenia można by rozważać słuszność włączenia do tej strefy państw bałtyckich, które dołączyły do Unii Europejskiej w tym samym czasie oraz reformują swoje gospodarki i społeczeństwa na bazie podobnych uwarunkowań historycznych co Polska, Czechy, Węgry i Słowacja.

Analiza relacji panujących w tym obszarze Europy pomiędzy subpaństwowymi jednostkami terytorialnymi szczebla regionalnego nie może, jak w poprzedniej części artykułu, opierać się na porównaniu struktury przestrzennej partnerów projektów w ramach INTERREG III, gdyż jest to strefa nowa, wyznaczona na potrzeby EWT w latach 2007–2013. Można jednak dokonać analizy struktury relacji w ramach relacji międzynarodowych samorządów województw.

W tym obszarze podpisano pięćdziesiąt trzy dokumenty o współpracy, co stanowi 27,6% wszystkich podpisanych dokumentów. Najważniejszymi partnerami województw są regiony północno-wschodnich Niemiec, w tym w szczególności Meklemburgia Pomorze Przednie oraz Brandenburgia, dwa regiony włoskie – Veneto i Lombardia, a także austriacki region Styria. Wyraźnie brakuje współpracy w samym cen-

Ryc. 9. Współpraca samorządów województw w obszarze Europy Środkowo-Wschodniej, na podstawie liczby podpisanych dokumentów o współpracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej, www.interreg3c.net, a także na podstawie badań własnych oraz listy dokumentów uzyskanej z MSZ w styczniu 2007 r.

trum wyznaczonego obszaru obejmującym południowe regiony niemieckie, regiony austriackie poza Styrią oraz południowe regiony czeskie (ryc. 9).

Nie jest to więc obszar, na którym współpraca samorządów województw została rozłożona z podobną intensywnością, ani również obszar sformalizowanej współpracy wielostronnej, chociaż możemy w nim odnaleźć pewne wielostronne inicjatywy (przykłady współpracy wzdłuż rzeki Odry).

Województwami najbardziej zaangażowanymi we współpracę w tym obszarze są województwa dolnośląskie, mazowieckie, podkarpackie, śląskie i łódzkie. Istniejąca w tym obszarze współpraca opiera się w dużej mierze na współpracy przygranicznej lub na „współpracy parami” charakterystycznej dla relacji międzynarodowych samorządów województw.

Podsumowanie

Na podstawie przedstawionych analiz można sformułować kilka postulatów wobec polityki regionalnej:

- ujednoczenie działań w ramach relacji międzynarodowych samorządów województw oraz w ramach EWT;
- przeprowadzenie analizy relacji międzynarodowych samorządów województw w kontekście kierunków działań w ramach INTERREG i EWT organizacji zlokalizowanych w administrowanych przez nie regionach, ze szczególnym uwzględnieniem partnerów niemieckich;
- weryfikacja narzędzi realizacji, postulowanej przez wiele samorządów województw, polityki w zakresie pośredniczenia na kierunku wschód-zachód w Europie;
- organizacja działań w ramach kraju. W poszczególnych projektach uczestniczą organizacje z różnych województw w Polsce, być może intensyfikacja współpracy pomiędzy tymi organizacjami pozwoliłaby zwiększyć wartość dodaną realizowanych projektów w zakresie budowy powiązań instytucjonalnych w Polsce.

Z przeprowadzonych badań wynika, że najbardziej interesującą kwestią jest zmieniająca się zależność pomiędzy relacjami międzynarodowymi

wymi samorządów województw a działaniami w ramach współpracy terytorialnej finansowanej przez UE. Ciekawym przedmiotem dalszych dociekań wydaje się również wpływ czynników polityczno-administracyjnych związanych z integracją europejską – z uwzględnieniem jej dynamiki – na zmiany politycznego zaangażowania polskich instytucji regionalnych na arenie międzynarodowej oraz wpływ tego zaangażowania na potencjał instytucjonalny w regionach.

Bibliografia

Aldecoa F., Keating M. (red.). (1999). *Paradiplomacy in Action. The Foreign Relations of Subnational Governments*. London, Portland: Frank Cass.

Baldersheim H., Ståhlberg K. (1999). „Transborder region-building: Cement or solvent in Nordic-cooperation?”, w: H. Baldersheim, K. Ståhlberg, *Nordic region-building in a European perspective*. Vermont: Ashgate Publishing Ltd, s. 3–23.

Blatter J. (2003). „Beyond hierarchies and networks: institutional logics and change in transboundary spaces”, *Governance: an International Journal of Policy, Administration and Institution*, t. 16, nr 4.

Castells M. (2007). *Spoleczeństwo sieci*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

European Commission (2006). *Commission Decision of 31 October 2006 drawing up the list of regions and areas eligible for funding from the European Regional Development Fund under the cross-border and transnational strand of the European territorial cooperation objective for period 2007 to 2013 (C(2006) 5144)*. 2006/769/EC, L312/47, 11.11.2006.

Goldsmith M., Klausen K. (red.) (1997). *European integration and local government*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Hägerstrand T. (1967). „Symulacja dyfuzji metodą Monte Carlo”, w: *Przestrzenna dyfuzja innowacji. Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej*, 1975, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademia Nauk, Warszawa.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2006). *Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG III. Polskie doświadczenia w latach 2004–2006*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

INTERREG IIIC operations: the complete collection. Interregional cooperation at work: 2000–2006 (2005). Generalitat Valenciana, Regional Ministry of Economy, Finance and Employment, General Directorate of Economy, Managing Authority

INTERREG IIIC South on behalf of the four Managing Authorities.

Janion M. (2007). *Niesamowita Słowiańszczyzna*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.

Kukliński A. (2003). „O nowym modelu polityki regionalnej – artykuł dyskusyjny”, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 4 (14).

Newman D., Paasi A. (1998). „Fences and neighbours in the postmodern world: boundary narratives in political geography”, *Progress in human geography*, t. 22, nr 2, s. 186–207.

Paasi A. (1999). „Boundaries as social practice and discourse: the Finnish-Russian Border”, *Regional Studies*, t. 33, nr 7, s. 669–680.

Paasi A. (2004). „Place and region: Looking through the prism of scale”, *Progress in Human Geography*, t. 28, nr 4, s. 536–546.

Perkmann M. (1999). „Building Governance Institutions across European Borders”, *Regional Studies*, t. 33, nr 7, s. 657–667.

Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999. *Official Journal* L210/1 (31.7.2006).

Scott A.J., Storper M. (2003). „Regions, Globalization, Development”, *Regional Studies*, t. 37, nr 6/7, s. 579–593.

Swianiewicz P. (2005). „Kontakty międzynarodowe samorządów”, *Samorząd Terytorialny*, nr 10.

Szmigiel K. (2004). „Kierunki współpracy międzynarodowej polskich samorządów”, w: S. Ciok, D. Ilnicki (red.), *Regionalny wymiar integracji europejskiej. Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, t. VIII/1. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski.

Szmigiel K. (2005). „Region-level cooperation between Poland, Czech and Slovak Republic: new opportunities”, *Acta Universitatis Carolinae. Geographica*, nr 28.

Szmigiel K. (2008). *Relacje, konkurencja, współpraca. Próby znalezienia właściwych definicji dla działań podejmowanych na arenie międzynarodowej przez regiony administracyjne. Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*. „Europa bez granic”. Wrocław: Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego.

The legislative and institutional framework for regional partnership. Report (2003). Dijon: Working Group Regional Partnership Committee Institutional Affairs of the Assembly of European Regions.

The Spatial Dimension of Local Governments' International Relations at the Voivodship Level

The paper presents an analysis of the convergence in the geographical directions of regional governments' international relations. The analysis is based on documents for cooperation and a range of projects implemented under the European territorial cooperation.

The paper has, above all, a practical dimension. The convergence of these two forms of cooperation on the international arena might be a condition sine qua non of a success of the activities previously implemented under the documents for cooperation. It results from the accessibility of financial resources offered to Polish administrative regions.

In its theoretical dimension, the paper discusses the basic terminology of international relations of non-central governments.

Key words: international relations of regional governments, INTERREG, EWT.

